

Особливості експертизи шкільних підручників з мов національних меншин

Матеріали до програми підготовки експертів

Київ, 2016 рік

Підготували:

*Відділ навчання мов національних меншин та
зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України:*

- *Бакуліна Н. В., к.пед.н., старший науковий співробітник*
- *Курач Л. І., к.пед.н., старший науковий співробітник*

Вступ

Компетентнісно орієнтовані підручники з мов національних меншин покликані представити варіанти реалізації нових підходів до вивчення мов, насамперед ***НОВОГО СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ В НАВЧАННІ, СПРИЯННЯ ВПРОВАДЖЕННЮ МЕТОДІВ РОБОТИ, СПРЯМОВАНИХ НА РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ.***

Завдання

Експерти підручників з мов національних меншин перш за все мають визначити *відповідність навчального матеріалу підручників їх основним завданням у контексті сучасної освітньої концепції*, яка ґрунтується на засадах *компетентнісного й особистісно орієнтованого підходів*, а саме:

-
- формування і розвиток умінь користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, прилучення до культури народу – носія цієї мови;
  - поглиблення знань про мову, уявлень про культурний і мовний плюралізм, властивий сучасному суспільству;
  - оволодіння системою предметних компетенцій з мови;
  - розвиток мовленнєвих, інтелектуальних і творчих здібностей;
  - виховання національної самосвідомості учнів, почуття патріотизму, поваги до державної мови і до мов національних меншин, толерантності у ставленні до представників інших національностей; навичок спілкування з носіями інших мов, культур.

Загальнодидактичні та лінгводидактичні принципи, що забезпечують ефективне засвоєння мов і зумовлюють оптимальний вибір технологій навчання:

I. Загальнодидактичні:

- людиноцентризму,
- природовідповідності,
- гуманізму;
- виховання і розвитку;
- науковості;
- систематичності й послідовності;
- усвідомленості й доступності;
- перспективності і наступності;
- зв'язку теорії з практикою;
- диференціації та індивідуалізації;
- культуровідповідності;
- застосуванні різних форм навчальної діяльності;
- реалізації міжпредметних зв'язків та ін.

II. Лінгводидактичні:

- взаємопов'язане (інтегроване) навчання мови й мовлення та видів мовленнєвої діяльності;
- діалогу культур;
- мовленнєво-мисленнєвої активності;
- функціональності;
- текстоцентризму;
- ситуативності;
- опори на рідну мову та ін.

Варіанти шкільних курсів, визначених у Концепції навчання мов національних меншин у ЗНЗ України

Мова тієї чи іншої національної меншини може бути:

- - єдиною мовою викладання в школі;
- - мовою викладання частини предметів;
- - мовою навчання в початкових класах, а далі поступатися українській мові;
- - окремим предметом (наскрізним або розрахованим на кілька років) у школі з іншою мовою викладання;
- - факультативним курсом у школі з іншою мовою викладання;
- - предметом вивчення (ознайомлення) на гурткових чи інших заняттях.

Компоненти змісту комунікативно орієнтованих підручників з мов національних меншин:

I. Мовленнєвий

II. Мовний

III. Соціокультурний

IV. Діяльнісний

Мовленнєвий компонент:

- визначає зміст роботи, спрямованої на формування і розвиток навичок мовленнєвої діяльності (рецептивні та продуктивні її види),
- визначає рівні сформованих відповідних навичок з урахуванням особливостей паралельного функціонування двох (декількох) мов, потреби підтримувати контакти з носіями інших мов, культур.

МОВНИЙ КОМПОНЕНТ:

- окреслює певне коло відомостей про мову, її ролі в житті людини та суспільства, про мовні одиниці різних рівнів (переважно з урахуванням особливостей їх функціонування в усному та письмовому мовленні), а також про спільні та відмінні ознаки мов, які вивчаються, їх взаємозв'язки і взаємовпливи;
- визначає навчальні вміння, пов'язані з відповідним мовним матеріалом.

Соціокультурний компонент:

- уміщує відомості про культуру, традиції народу, його минуле та сьогодення, які сприяють формуванню толерантності як у міжнаціональному, так і у міжособистісному спілкуванні
- допомагає учням визначати ефективні стратегії своєї діяльності у відповідності до комунікативної ситуації
- матеріали соціокультурного характеру розглядаються насамперед у мовному та мовленнєвому аспектах.

Діяльнісний компонент:

- доповнює роботу над мовними і мовленнєвими компонентами змісту і є його обов'язковою складовою;
- передбачає розвиток загальнонавчальних умінь, а також оволодіння стратегіями, що визначають успішність мовленнєвої діяльності.

Рівні підручників

Зазначені змістові лінії реалізуються у підручниках трьох рівнів.

Чим вони відрізняються?

- співвідношенням мовної теорії та мовної практики в підручнику,
- обсягом знань і вмінь, які повинні бути сформовані.

Підручник для I рівня

- Передбачає переважно практичне оволодіння мовою (в тому випадку, коли школярі зовсім або майже не знали його на початку шкільного вивчення).
- Основна увага в підручнику приділяється розвитку вміння сприймати на слух усне мовлення, говорити (переважно на побутові теми), належним чином читати і писати.
- При цьому розширюються знання учнів про культуру, традиції народу; формуються, розвиваються вміння дотримуватися правил мовного і немовного етикету, що мають певну національну специфіку, вміння приймати участь у тих видах діяльності, які яскраво характеризують культурну своєрідність народу.
- Не обов'язково повинен бути наскрізним, він може плануватися лише на кілька років навчання.
- Крім носіїв мови, його доцільно пропонувати представникам інших національностей, які бажають оволодіти мовою, поширеною у тому чи іншому краї.

Підручник для II рівня

- Є більш поглибленим, він повинен забезпечити більш високий рівень сформованості навичок аудіювання, говоріння, читання і письма з урахуванням потреб використання мови у різних сферах діяльності.
- Такий підручник має передбачати засвоєння учнями широкого кола знань про мову, однак ця робота повинна бути підпорядкована розвитку навичок мови і не суперечити практичному (мовленнєвому) характеру курсу.
- Важливим завданням підручника для цього рівня є також формування у школярів досить великого обсягу знань з народознавства, навичок володіння культурою спілкування з носіями своєї та іншої мови і культури.

Підручник даного рівня розробляється в тих випадках, коли мова вивчається як окремий предмет з числа вибірково-обов'язкових дисциплін.

- Його можна пропонувати тим національним меншинам, які, віддавши перевагу україномовній школі, прагнуть отримати ґрунтовні знання з рідної мови.

Підручник для III рівня

- Застосовується в школах, в яких мова національної меншини є мовою викладання.
- Такий підручник також має комунікативну спрямованість, передбачає засвоєння учнями широкого кола знань про мову і на цій основі – більш високий рівень сформованих навичок мовленнєвої діяльності, орієнтованих на різноманітні сфери використання мови (зокрема ті, які мають національно-культурну специфіку), а також високий ступінь сформованості національно-української двомовності.

Навчальний текст як основний структурний елемент компетентісно орієнтованого підручника з мови

Навчальні тексти розрізняють за тими домінуючими функціями, які дають змогу найбільш повно й ефективно використовувати кожний із них у процесі навчання:

- основні,
- додаткові,
- пояснювальні.

Основний текст підручника

- *Слугує головним джерелом навчальної інформації (відповідно до програми), обов'язкової для вивчення та засвоєння учнями.
- *Мова основного тексту повинна бути максимально адаптована до психологічних і вікових особливостей учнів.
- *Структура основного тексту повинна бути чіткою та очевидною.
- *Кожна основна структурна одиниця підручника (тема, розділ, параграф) повинна бути:
  - тематично завершеною, сюжетно цілісною;
  - приблизно рівною за зіставленням з іншими темами, параграфами;
  - посиленою для учнів за обсягом.

Додатковий текст підручника

- *Містить інформацію, що доповнює та поглиблює зміст основного тексту. Такий вид тексту спрямований на посилення наукової доказовості й емоційного навантаження підручника. Цей матеріал може інколи виходити за рамки шкільної програми.
- *Особлива роль належить додатковим текстам у реалізації виховної функції підручника. Інформацію, спеціально відібрану для досягнення виховного результату може подати в підручнику здебільшого додатковий текст.
- * *Експертам варто врахувати:*
  - додатковий текст за своїм змістом повинен бути близьким до основного;
  - доречно передбачити певні види роботи з такими пізнавальними відомостями, що дасть змогу пов'язати їх із основним матеріалом.

Пояснювальний текст підручника

- *Необхідний для розуміння та більш повного засвоєння матеріалу основного тексту.
- *Пояснювальні тексти становлять головну частину довідкового апарату підручника, обов'язковою вимогою до якого є його зв'язок з основним текстом підручника та відсутність надлишкового матеріалу.
- *Елементи пояснювального тексту:
  - предметний вступ до підручника, його розділів і глав;
  - пояснення та примітки;
  - словники термінів-понять;
  - список умовних позначень;
  - список скорочень, що використовуються в підручнику.

Вимоги до рецензії

- **Рецензія** – складений фахівцем критичний відгук на твір (науковий, художній, публіцистичний), що містить зауваження, пропозиції та висновки.
- **Метою рецензії рукопису** зазвичай є рекомендація твору до друку.
- **Мета рецензії опублікованого твору** – складення йому аргументованої фахової оцінки.
- **Основні вимоги до рецензії:** науковість, об'єктивність, недвозначність у висвітленні думок, доброзичливість, обґрунтованість висновків.

Реквізити рецензії:

- 1) Назва документа (Рецензія на...).
- 2) Зазначення у назві:
  - заголовок рецензованої роботи та її обсягу (...рукопис підручника «Російська мова. 9 клас», обсяг – 144 с. комп'ютерного набору,...);
  - прізвище та ініціали автора рукопису (автор – О. Л. Фідкевич);
  - для виданих творів - видавництво та рік публікації (Київ: «Оріон», 2016).
- 3) Текст, що містить:
  - загальну характеристику теми аналізованої роботи та порушеної в ній проблеми, обґрунтування її актуальності, мотивації створення;
  - стислий виклад змісту роботи;
  - критичні зауваження, пропозиції;
  - висновки.
- 4) Підпис рецензента, завірений печаткою.
- 5) Дата.

Характерними для рецензії є такі слова й вирази (мовні кліше):

- *автор показує (висвітлює, наголошує, заглиблюється, аргументує, аналізує, систематизує, вводить в обіг, розкриває, підкреслює, відтворює, охоплює, сперечається, полемізує, відкидає, заперечує);*
- *рецензована робота характеризується...;*
- *актуальність її визначається...;*
- *цінність роботи полягає в...;*
- *шкода, що у роботі немає (бракує)...;*
- *замало (непереконливо) висвітлено...;*
- *не розкрито...;*
- *робота має високий (низький) науковий рівень;*
- *заслужує на схвалення...;*
- *становить певний (вагомий) внесок у розвиток...*

Висловлення зауважень і рекомендацій (приклади МОЖЛИВИХ мовленнєвих кліше):

- *...Відзначаючи в цілому відповідність рукопису вимогам Державного стандарту та змістовим лініям програми, схвально оцінюючи його змістове наповнення і методичний апарат, а також інноваційну структуру, вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження і пропозиції...*
- *...Разом з тим, можна вказати й певні недоліки в роботі, подолання яких, як здається, підвищить якість роботи ...*
- *... Дозволимо собі висловити кілька рекомендацій, які, як нам здається, могли б поліпшити зміст роботи...*
- *...У плані побажань можна зауважити таке...:*

Алгоритм роботи над рецензією:

- 1) Ознайомившись з анотацією та передмовою до рецензованого рукопису, з'ясувати його адресата, мету й концепцію рецензованої роботи. Визначити ступінь актуальності роботи.
- 2) Визначити, відповідно до вимог якої навчальної програми створено підручник чи посібник. Простежити, чи повною є така відповідність, (чи обґрунтованими є відхилення від програми, якщо вони є).
- 3) З'ясувати наявність (відсутність) у рукописі інноваційних підходів до навчання, визначити міру їхньої ефективності.
- 4) Визначити рівень науковості викладу навчального матеріалу.
- 5) Звернути увагу на відповідність викладу віковим особливостям учнів.
- 6) Зазначити бажані доповнення (скорочення) щодо теоретичної частини роботи.
- 7) Скласти оцінку якості та систематизації дидактичного матеріалу. Зазначити бажані зміни (доповнення) щодо нього.
- 8) Визначити, наскільки оригінальною є рецензована робота.
- 9) Сформулювати висновки (рекомендувати до друку; рекомендувати до друку за умови виправлення вказаних недоліків; не рекомендувати до друку).

З навчальними програмами з усіх навчальних предметів можна на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України:

1) навчальні програми для 5-9 класів для загальноосвітніх навчальних закладів:

http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/;

2) навчальні програми для 8-9 класів для загальноосвітніх навчальних закладів (класів) з поглибленим вивчення окремих предметів:

http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1384763942/.

Навчальні програми з мов національних меншин для 5-9 класів ЗНЗ з українською мовою навчання

- Болгарська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання
<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/programa-z-bolgarskoyi-movi-dlya-znz-z-ukr-movoyu.pdf>
- Гагаузька мова для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання
<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/gagauz-mova-5-9.pdf>
- Мова іврит для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання
<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/13.pdf>
- Кримськотатарська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською (російською) мовою навчання
[http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/11-\(2\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/11-(2).pdf)
- Молдовська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання
[http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/14-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/14-(1).pdf)
- Польська мова для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання
<http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%97%D0%9D%D0%97%20%D0%B7%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%8E%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%8E%205-9%20%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B8.pdf>

- Ромська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання

<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/12.pdf>

[http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/20-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/20-(1).pdf)

- Російська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів із українською мовою навчання (початок вивчення з 5 класу)

[http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/programma-z-ros-movi-dlya-5-9-kl-dlya-znz-z-ukr-movoyu-\(pochatok-navchannya-z-5-klasu\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/programma-z-ros-movi-dlya-5-9-kl-dlya-znz-z-ukr-movoyu-(pochatok-navchannya-z-5-klasu).pdf)

- Російська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів із українською мовою навчання

[http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/programma-z-rosijskoyi-movi-\(7-rik-navchannya\)dlya-znz-z-navchannyam-ukr-movoyurya-\(4\)-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/programma-z-rosijskoyi-movi-(7-rik-navchannya)dlya-znz-z-navchannyam-ukr-movoyurya-(4)-(1).pdf)

<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/17-1-12.pdf>

- Румунська мова для ЗНЗ з навчанням українською мовою (початок вивчення румунської мови з 1 класу)

Документ ворд

- Румунська мова для ЗНЗ з навчанням українською мовою 5-9 (початок вивчення з 5 класу)

Документ ворд

- Словацька мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання

<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/programma-slovaczka-mova,-dlya-5-9-klasiv-znz-z-navchannyam-ukr-mov.pdf>

Навчальні програми з мов та літератур для 5-9 класів ЗНЗ з навчанням мовами національних меншин (мови навчання)

- <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-z-mov-ta-literatur-dlya-5-9-klasiv-znz-z-navchannyam-movami-nacziionalnix-menshin.html>
- [Кримськотатарська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з кримськотатарською мовою навчання](http://www.mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/17-(1).pdf)
<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/krym-tatar-mova-5-9.pdf>
- [Молдовська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з молдовською мовою навчання](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/mold-mova-5-9.pdf)
Документ ворд
<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/mold-mova-5-9.pdf>
- [Польська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з польською мовою навчання](http://mon.gov.ua/content/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%B7%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%205-9%20%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B2%20%D0%97%D0%9D%D0%97%20%D0%B7%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%88%D0%B8%D0%BD/navchalna-programa-polska-mova-dlya-znz-z-navchannyam-polskoyu-movoyu.pdf)
<http://mon.gov.ua/content/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%B7%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%205-9%20%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B2%20%D0%97%D0%9D%D0%97%20%D0%B7%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%88%D0%B8%D0%BD/navchalna-programa-polska-mova-dlya-znz-z-navchannyam-polskoyu-movoyu.pdf>
<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/10.pdf>

- [Російська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів із російською мовою навчання](#)

Документ ворд

[http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/5-\(2\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/5-(2).pdf)

- [Румунська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з румунською мовою навчання](#)

Документ ворд

<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/rum-mova-5-9.pdf>

- [Угорська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з угорською мовою навчання](#)

Документ ворд

http://old.mon.gov.ua/images/education/average/new_pr/nm/7.pdf

Навчальні програми мов національних меншин як іноземні

- Новогрецька мова (як іноземна) для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів
[http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/navchalna-programa-z-novogreczkoyi-movi-\(yak-inozemna\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/navchalna-programa-z-novogreczkoyi-movi-(yak-inozemna).pdf)
- Польська мова (як іноземна) для 5-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів
<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/p3.pdf>

Для аналізу підручників (приклади електронних версій підручників для 8 класу з мов національних меншин):

- http://ua.lokando.com/portal/statpage.php?id=common&page=competition_books
- <http://www.bukrek.net/index.php/en/%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
- <http://www.bukrek.net/images/pdf/magyar.pdf>
- http://www.osvita-dim.com.ua/index.php?form_page=46
- http://www.geneza.ua/shop_content.php?coID=10&sid=912565c0afb7e604c05df7bdef6aab28